

Директор ІД
проф. *Григорів*
«2» вересня

«2» вересня 2024 р.

Івано-Франківськ – 2024

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Анотація

Кримінальне право є однією з дисциплін ОК, які вивчають у юридичних вищих навчальних закладах України.

Сучасне кримінальне право розглядається як необхідний інструмент забезпечення суспільної і національної безпеки, гарант громадського спокою, що специфічними засобами регулює антисоціальну активність суб'єктів кримінального правопорушення. На теперішній час кримінальне законодавство та право знаходяться на етапі суттєвого реформування, що призводить до необхідності переглядати усталені доктринальні положення та демонструвати їх новий зміст. Відбувається відхід від двоколіїної системи «злочин – покарання» та перехід до сприйнятої законодавством європейських країн триколіїної системи «кримінальне правопорушення – покарання – інші заходи (заходи безпеки, заходи захисту, тощо)». Особливу увагу при дослідженні кримінально-правових інститутів необхідно приділяти їх гармонізації з вимогами міжнародних договорів та дотриманню прав людини.

При викладанні дисципліни надається характеристика тем курсу Загальної та Особливої частини кримінального права, звертається увага здобувачів на основні дефініції та категоріальний апарат кримінального права, які мають особливе теоретичне та практичне значення, на дискусійні, невирішені питання, щодо яких в юридичній літературі та в практиці застосування норм кримінального законодавства висловлюються різні точки зору. Крім того, дисципліна передбачає вивчення таких інститутів, як звільнення від кримінальної відповідальності, покарання, призначення покарання, звільнення від покарання та від відбування покарання, інші заходи кримінально-правового характеру, заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, кримінальна відповідальність і покарання неповнолітніх. З метою закріплення отриманих знань студенти виконують практичні завдання.

1.2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Кримінальне право» є підготовка висококваліфікованих фахівців, які мають ґрунтовні й глибокі загальноосвітні та спеціальні знання, застосування яких у практичній діяльності надасть змогу вирішувати завдання, які покладені на сучасного юриста, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, зменшення їх негативного та руйнівного впливу. Практичні вміння та навички кримінально-правового характеру дають змогу повсякденно використовувати сучасні засоби розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, здійснювати в процесі цього якісну професійну характеристику конкретного кримінального правопорушення.

Вивчення дисципліни забезпечує підготовку фахівців, котрі повсякденно зустрічаючись із кримінально протиправними явищами, могли б професійно правильно їх сприймати, бути нетерпимими і непримиримими до кримінальних правопорушників та вміти протистояти негативному деформуючому впливу злочинності на особисту свідомість і поведінку особи.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Кримінальне право» є досягнення необхідної освітньої (навчальної), виховної та розвиваючої мети навчання:

- освітня (навчальна) – полягає у сприянні становленню сучасного всебічно-розвинутого кваліфікованого фахівця-юриста, здатного на достатньому рівні співпрацювати у відносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадянами, формувати та розвивати правові знання студентів, уміння аналізувати нормативно-правові акти та інші документи; виробляти настанови на оволодіння професійними вміннями та навичками;
- виховна – полягає у формуванні ціннісних орієнтирів студентів відповідно до ідеалів гуманізму, демократії, соціальної справедливості, поваги до людини; виховувати активну громадянську позицію; сприяти усвідомленню ролі та значення юридичної діяльності в розбудові та зміцненні української держави; формувати в майбутніх працівників високий рівень правової свідомості та правової культури, професійних та особистісних якостей.
- розвиваюча – полягає у формуванні та розвитку правових знань, форм, способів і прийомів пізнання правової дійсності, уміння аналізувати, навичок самостійного аналізу при розв’язанні практичних завдань, умінь застосовувати отримані знання при оцінці конкретної ситуації. Вивчення дисципліни забезпечує формування компетентностей за освітньою програмою:

Завдання: студент повинен отримати знання про кримінальне право як галузь права та окрему галузь юридичної науки, а також виробити навички застосування кримінального закону. У зв’язку із цим передбачається:

- 1) з’ясування у процесі навчання поняття кримінального права як правової галузі, його значення, принципів та місця у системі права України;
- 2) вивчення джерел кримінального права, його системи, призначення та змісту норм його Загальної частини;
- 3) напрацювання студентами навичок тлумачення кримінально-правових норм, їх застосування при розв’язанні задач, виконанні тестових завдань, підготовці проектів процесуальних документів тощо;
- 4) надання системи теоретичних знань про Особливу частину КК України;
- 5) засвоєння кримінально-правової термінології, структури та видів норм Особливої частини КК України;
- 6) формування умінь і навичок щодо законодавчих меж криміналізації суспільно небезпечних діянь, підстав кримінальної відповідальності за конкретні кримінальні правопорушення, наукових засад їх кваліфікації.

3. ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття, принципи, система кримінального права.

Кримінальне право як система юридичних норм, які встановлюють злочинність і караність діяння.

Кримінальне право, як наука, як самостійна галузь права, як навчальна дисципліна. Предмет і метод кримінального права України. Кримінальний закон, кримінальне правопорушення і покарання - основні поняття кримінального права України.

Історія розвитку кримінального законодавства та джерела кримінального права.

Система та завдання, функції кримінального права.

Основні принципи кримінального права України. Загальні принципи: недоторканість особи та її життя, верховенства права, справедливості та інші.

Галузеві (спеціальні) принципи: невідворотність кримінальної відповідальності, індивідуалізація покарання та інші.

Кримінальне право і суміжні галузі права. Його взаємозв'язок з конституційним, адміністративним, кримінальним процесуальним, кримінально-виконавчим, міжнародним правом.

Тема 2. Закон України про кримінальну відповідальність.

Поняття, ознаки кримінального закону України, його основний зміст.

Діюче кримінальне законодавство України.

Структура кримінального закону.

Загальні принципи чинності кримінальних законів у просторі. Територіальний принцип дії кримінального законодавства, принцип громадянства, універсальний принцип їх характеристика.

Дія кримінального закону у відношенні діянь, скоєних іноземними громадянами і особами без громадянства.

Вирішення питання про кримінальну відповідальність дипломатичних представників іноземних держав, та інших осіб, непідсудних у кримінальних справах судам України.

Дія кримінального закону в часі. Порядок опублікування, вступу в силу і припинення дії кримінальних законів України. Зворотна сила кримінального закону.

Поняття та види тлумачень кримінального закону.

Тема 3. Поняття та види кримінального правопорушення.

Поняття та ознаки кримінального правопорушення за діючим кримінальним законодавством. Поняття малозначного діяння, що формально містить ознаки кримінального правопорушення.

Класифікація кримінальних правопорушень у діючому кримінальному законодавстві.

Відмінність кримінальних проступків, злочинів від інших правопорушень.

Кримінальний проступок. Юридична природа положення ч. 2 ст. 11 КК України щодо малозначності діяння, його значення для правозастосовної практики.

Тема 4. Поняття та види складу кримінального правопорушення.

Поняття складу кримінального правопорушення. Значення складу кримінального правопорушення. Структура і зміст складу кримінального правопорушення.

Обов'язкові та факультативні ознаки складу кримінального правопорушення.

Проблеми класифікації складів кримінальних правопорушень. Підстави (критерії) поділу складів кримінальних правопорушень на види.

Основні види складів кримінальних правопорушень та їх кримінально-правова характеристика.

Тема 5. Об'єкт кримінального правопорушення

Поняття об'єкта кримінального правопорушення. Концепції об'єкта кримінального правопорушення в науці кримінального права.

Види об'єктів кримінального правопорушення. Класифікація об'єктів кримінального правопорушення «по вертикалі» та «по горизонталі».

Загальний об'єкт кримінального правопорушення. Родовий об'єкт кримінального правопорушення. Кримінально-правове значення родового об'єкта кримінального правопорушення.

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення та його кримінально-правове значення.

Особливості відображення безпосереднього об'єкта в юридичному складі кримінального правопорушення. Основний та додатковий безпосередні об'єкти кримінального правопорушення.

Потерпілий від кримінального правопорушення та предмет кримінального правопорушення як факультативні елементи, що характеризують об'єкт кримінального правопорушення.

Тема 6. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення.

Поняття об'єктивної сторони кримінального правопорушення. Особливості ознак, що утворюють об'єктивну сторону кримінального правопорушення. Кримінально-правове значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення.

Діяння як обов'язковий елемент об'єктивної сторони кримінального правопорушення. Загальні ознаки діяння як прояву поведінки людини. Вплив непереборної сили, фізичного та психічного примусу на кримінальну відповідальність особи. Дія та бездіяльність як окремі

форми діяння за кримінальним правом України.

Суспільно небезпечні наслідки кримінального правопорушення: поняття, види, кримінально-правове значення.

Причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечними наслідками. Основні філософські концепції причинного зв'язку та їх використання в різних кримінально-правових теоріях (*conditio sine qua non*, необхідного спричинення, адекватної причинності та ін.). Основні різновиди причинного зв'язку, їх кримінально-правовий зміст та значення.

Інші факультативні елементи, що характеризують об'єктивну сторону кримінального правопорушення (місце, час, спосіб, обстановка, засоби та знаряддя

вчинення кримінального правопорушення).

Тема 7. Суб'єкт кримінального правопорушення.

Поняття суб'єкта кримінального правопорушення за КК України. Співвідношення понять

«суб'єкт кримінального правопорушення» та «особа злочинця».

Вік особи як обов'язкова ознака суб'єкта кримінального правопорушення.

Вплив віку на

кримінальну відповідальність особи.

Осудність суб'єкта кримінального правопорушення як обов'язкова ознака складу кримінального правопорушення. Поняття осудності та неосудності за КК України. Формула неосудності. Обмежена осудність за КК України та її кримінально-правове значення. Особливості кримінальної відповідальності за кримінального правопорушення, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин.

Поняття спеціального суб'єкта кримінального правопорушення за КК України. Підстави класифікації спеціальних суб'єктів кримінального правопорушення та основні їх види. Вплив ознак спеціального суб'єкта кримінального правопорушення на кримінальну відповідальність.

Тема 8. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення.

Поняття та значення суб'єктивної сторони кримінального правопорушення. Загальна характеристика ознак, що утворюють суб'єктивну сторону кримінального правопорушення.

Поняття вини за КК України. Дискусійні питання щодо сутності вини в сучасній науці

кримінального права.

Підстави (критерії) та кримінально-правове значення поділу вини на форми та види.

Умисел як форма вини. Види умислу за КК України. Особливості змісту інтелектуального та вольового моментів прямого та непрямого (євентуального) умислу. Види умислу, що виокремлюються в теорії кримінального права: заздалегідь обдуманий умисел та умисел, що виник раптово; конкретизований та неконкретизований умисел.

Необережність як форма вини. Види необережності за КК України. Кримінально протиправна самовпевненість, її інтелектуальний та вольовий моменти. Відмінність кримінально протиправної самовпевненості від непрямого умислу. Кримінально протиправна недбалість, її інтелектуальний та вольовий моменти. Об'єктивний та суб'єктивний критерії кримінально протиправної недбалості, її відмінність від казусу (випадку) в кримінальному праві.

Змішана вина: сутність та значення. Основні форми (прояви) змішаної вини в юридичних складах окремих кримінальних правопорушень.

Мотив і мета кримінального правопорушення, їх види та кримінально-правове значення. Поняття стану сильного душевного хвилювання, його вплив на кримінальну відповідальність особи.

Помилка в кримінальному праві: поняття, види, їх вплив на вину та кримінально-правову оцінку поведінки особи.

Тема 9. Стадії вчинення кримінального правопорушення.

Поняття та значення стадій вчинення кримінального правопорушення. Види стадій кримінального правопорушення за КК України.

Закінчене кримінальне правопорушення. Поняття закінченого кримінального правопорушення за КК України. Момент закінчення окремих різновидів умисних кримінальних правопорушень в залежності від особливостей їх юридичних складів.

Готування до кримінального правопорушення. Поняття готування до кримінального правопорушення за КК України. Види підготовчих діянь за КК України та їх кримінально-правова характеристика. Відмінність готування до кримінального правопорушення від вияву наміру

вчинити кримінального правопорушення.

Замах на кримінальне правопорушення. Поняття замаху на кримінальне правопорушення за КК України. Види замаху на кримінальне правопорушення та їх кримінально-правове значення. Відмінність замаху на кримінальне правопорушення від готування до кримінального

правопорушення та від закінченого кримінального правопорушення.

Кримінальна відповідальність за незакінчене кримінальне правопорушення. Особливості кваліфікації готування до кримінального правопорушення та замаху на кримінальне правопорушення. Проблеми караності незакінченого кримінального правопорушення та їх вирішення в КК України.

Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні. Поняття добровільної відмови за КК України. Кримінально-правові наслідки добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця. Відмінність добровільної відмови від дійового каяття.

Тема 10. Співучасть у вчиненні кримінального правопорушення.

Поняття співучасті у кримінальному правопорушенні. Визначення поняття співучасті у кримінальному правопорушенні в КК України. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті.

Види співучасників кримінального правопорушення за КК України. Кримінально-правова характеристика окремих співучасників – виконавця (співвиконавця), організатора, підбурювача, пособника.

Форми співучасті у кримінальному правопорушенні. Підстави (критерії) поділу співучасті у кримінальному правопорушенні на форми. Кримінально-правова характеристика окремих форм співучасті у кримінальному правопорушенні.

Кримінальна відповідальність співучасників. Межі кримінальної відповідальності співучасників при вчиненні кримінального правопорушення в співучасті зі спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення, при вчиненні незакінченого кримінального правопорушення, при ексцесі виконавця (співвиконавця). Особливості кримінальної відповідальності організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації.

Добровільна відмова співучасників. Особливості добровільної відмови виконавця (співвиконавця), організатора, підбурювача, пособника.

Причетність до кримінального правопорушення. Поняття причетності до кримінального правопорушення. Форми причетності до кримінального

правопорушення. Відмінність окремих форм причетності до кримінального правопорушення від співучасті у кримінальному правопорушенні. Особливості кримінальної відповідальності за окремі форми причетності до кримінального правопорушення за КК України.

Тема 11. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень.

Повторність кримінальних правопорушень. Поняття повторності кримінальних правопорушень за КК України. Специфічні ознаки повторності кримінальних правопорушень. Види повторності кримінальних правопорушень. Кримінально-правове значення повторності кримінальних правопорушень.

Сукупність кримінальних правопорушень. Поняття сукупності кримінальних правопорушень за КК України. Специфічні ознаки сукупності кримінальних правопорушень. Відмінність сукупності кримінальних правопорушень від конкуренції кримінально-правових норм. Види сукупності кримінальних правопорушень: ідеальна, реальна, реально-ідеальна. Кримінально-правове значення сукупності кримінальних правопорушень.

Рецидив кримінальних правопорушень. Поняття рецидиву кримінальних правопорушень за КК України. Специфічні ознаки рецидиву кримінальних правопорушень. Кримінально-правове значення рецидиву кримінальних правопорушень та окремих його видів.

Поєднання в поведінці особи кількох форм множинності злочинів. Кримінально-правове значення такого поєднання.

Тема 12. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння.

Поняття та юридична природа обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.

Необхідна оборона: поняття, ознаки, умови правомірності. Перевищення меж необхідної оборони.

Уявна оборона: поняття за КК України, юридична природа та основні різновиди. Вплив уявної оборони на кримінальну відповідальність особи.

Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення: поняття, ознаки, умови правомірності, відмінність від необхідної оборони. Відповідальність за перевищення заходів, необхідних для затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення.

Крайня необхідність: поняття, ознаки, умови правомірності, відмінність від необхідної оборони. Проблеми відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності.

Фізичний або психічний примус: поняття та ознаки. Кримінально-правове значення фізичного та психічного примусу.

Виконання наказу або розпорядження: поняття та основний кримінально-правовий зміст. Підстави визнання наказу або розпорядження законним. Поняття та ознаки явно злочинного наказу або розпорядження. Правові наслідки відмови від виконання явно злочинного наказу або розпорядження. Особливості кримінальної відповідальності особи, яка віддала явно злочинний наказ або розпорядження та особи, яка виконала такий наказ або розпорядження.

Особливості кримінально-правової оцінки ситуації, в якій особа виконала наказ або розпорядження за обставин, коли вона не усвідомлювала і не могла усвідомлювати його злочинного характеру.

Діяння, пов'язане з ризиком: поняття та кримінально-правовий зміст. Поняття та ознаки виправданості ризику за КК України. Невиправданий ризик та його кримінально-правове значення.

Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації: поняття та кримінально-правовий зміст. Підстави та особливості кримінальної відповідальності особи, яка виконує таке завдання.

Тема 13. Звільнення від кримінальної відповідальності.

Поняття звільнення від кримінальної відповідальності. Юридична природа та кримінально-правовий зміст звільнення від кримінальної відповідальності як окремого інституту в сучасному кримінальному праві.

Правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності за КК України. Проблеми систематизації окремих різновидів звільнення від кримінальної відповідальності в теорії кримінального права. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності: 1) у зв'язку з дійовим каяттям; 2) у зв'язку з примиренням винного з потерпілим; 3) у зв'язку з передачею особи на поруки; 4) у зв'язку із зміною обстановки; 5) у зв'язку із закінченням строків давності.

Загальна характеристика спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, передбачених в нормах Особливої частини КК України.

Тема 14. Покарання та його види.

Поняття, ознаки покарання. Мета покарання за кримінальним правом України. Система та види покарання у чинному законодавстві. Основні, додаткові та змішані покарання. Види покарань, які виконують та контролюють органи пробації та їх характеристика. Позбавлення спеціального звання. Позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Громадські роботи. Виправні роботи. Арешт. Обмеження волі. Позбавлення волі на певний строк. Довічне позбавлення волі.

Характеристика інших видів покарань. Штраф. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. Службові обмеження для військовослужбовців. Конфіскація майна. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.

Тема 15. Призначення покарання.

Поняття та сутність призначення покарання.

Загальні засади призначення покарання, їх юридична природа та зміст. Загальні правила призначення покарання за КК України. Призначення покарання у межах, встановлених у санкції статті (санкції частини статті) КК України, яка передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення. Винятки з цього правила, що передбачені в КК України. Дотримання при призначенні покарання положень Загальної частини КК України. Врахування при призначенні

покарання ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особи винного та обставин, що пом'якшують чи обтяжують покарання.

Загальна характеристика обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання.

Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.

Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.

Межі остаточного покарання, що призначається за сукупністю кримінальних правопорушень. Умови, порядок та принципи призначення остаточного покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, за які особа засуджується одним вироком. Особливості призначення остаточного покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, за які особа засуджується кількома вирокami.

Призначення покарання за сукупністю вироків. Умови, порядок та принципи призначення остаточного покарання за сукупністю вироків. Межі остаточного покарання, що призначається за сукупністю вироків. Особливості та порядок призначення покарання особі, яка засуджується за сукупністю кримінальних правопорушень та за сукупністю вироків одночасно.

Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення. Особливості складання окремих видів основних покарань. Особливості зарахування попереднього ув'язнення при призначенні окремих видів основних покарань. Обчислення строків покарання.

Тема 16.

Звільнення від покарання та від відбування покарання.

Поняття та види звільнення від покарання.

Звільнення від покарання через втрату суспільної небезпеки особи, що вчинила кримінальне правопорушення. Підстави і умови звільнення від відбування покарання з випробуванням. Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років. Підстави скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Звільнення від покарання внаслідок перебігу строків давності виконання обвинувального вироку. Строки давності, перерив перебігу строків давності та їх поновлення.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким. Порядок і підстави умовнодострокового звільнення і заміни невідбутої частини покарання. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років. Звільнення від відбування покарання за хворобою. Звільнення від відбування покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування.

Тема 17. Інші заходи кримінально-правового характеру.

Поняття та правова природа інших заходів кримінально-правового характеру.

Поняття примусових заходів медичного характеру, їх юридична природа та кримінально-правовий зміст. Мета примусових заходів медичного характеру.

Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру. Види примусових заходів медичного характеру. Особливості застосування окремих видів примусових заходів медичного характеру, що передбачені КК України. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру.

Поняття примусового лікування, його юридична природа та кримінально-правовий зміст. Особи, до яких може бути застосоване примусове лікування.

Поняття та правова природа спеціальної конфіскації, її відмінність від конфіскації майна як виду покарання. Підстави застосування спеціальної конфіскації. Випадки застосування спеціальної конфіскації.

Тема 18. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

Поняття та правова природа заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Поняття та сутність квазікримінальної відповідальності юридичних осіб, її відмінність від кримінальної відповідальності юридичних осіб.

Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру. Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру.

Види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб. Штраф як захід кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичних осіб. Конфіскація майна як захід кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичних осіб. Ліквідація майна як захід кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичних осіб.

Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за сукупністю кримінальних правопорушень. Особливості та види звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності. Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Види покарань, які застосовуються до неповнолітніх та особливості призначення покарання до неповнолітніх. Штраф. Громадські роботи. Виправні роботи. Арешт. Позбавлення волі на певний строк. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Особливості звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням. Особливості звільнення неповнолітніх від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності.

Особливості умовно-дострокового звільнення неповнолітніх від відбування покарання. Погашення та зняття судимості щодо осіб, які вчинили злочин до досягнення ними вісімнадцятирічного віку.

Тема 19. Поняття Особливої частини кримінального права, її значення та система. Наукові основи кваліфікації кримінальних правопорушень.

Особлива частина кримінального права України як специфічний розділ окремої галузі права, як складова частина єдиної науки кримінального права та як навчальна дисципліна в юридичному навчальному закладі.

Підстави поділу кримінального права України на Загальну та Особливу частини. Єдність та взаємозв'язок Загальної та Особливої частин. Особливості нормативних приписів (кримінально-правових норм), що утворюють її зміст Особливої частини. Джерела Особливої частини кримінального права України.

Система Особливої частини кримінального права України, її поняття та особливості. Основні правила систематизації Особливої частини кримінального права України. Загальна характеристика системи Особливої частини КК України 2001 р. Значення Особливої частини кримінального права України. Особлива частина кримінального права України як навчальна дисципліна, її предмет та основні методи дослідження. Поняття та правила кваліфікації кримінальних правопорушень.

Тема 20. Злочини проти основ національної безпеки України.

Національна безпека України як об'єкт кримінально-правової охорони. Загальна характеристика злочинів проти основ національної безпеки України.

Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади: особливості конструкції юридичних складів та види цього злочину.

Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України: аналіз юридичного складу злочину, особливості кваліфікації за сукупністю з іншими злочинами.

Державна зрада: аналіз юридичного складу злочину; особливості звільнення від кримінальної відповідальності особи, що вчинила державну зраду.

Посягання на життя державного чи громадського діяча: аналіз юридичного складу злочину.

Диверсія: особливості об'єктивної та суб'єктивної сторін юридичного складу злочину, форми диверсії.

Шпигунство: аналіз юридичного складу злочину; особливості звільнення від кримінальної відповідальності особи, що вчинила шпигунство.

Тема 21. Кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я особи.

Систематизація юридичних складів кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи за чинним кримінальним законодавством України.

Кримінальні правопорушення проти життя. Кримінально-правове поняття вбивства. Види вбивств за КК України. Умисне вбивство без обтяжуючих і без пом'якшуючих обставин: відмежування від інших видів умисних вбивств. Умисне вбивство при обтяжуючих обставинах: аналіз юридичного складу злочину, особливості кваліфікації окремих його різновидів. Умисні вбивства при пом'якшуючих обставинах: особливості юридичних складів умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання, умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини та умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця. Вбивство через необережність: особливості суб'єктивної сторони юридичного складу злочину. Доведення до самогубства: особливості юридичного

складу злочину, відмежування від умисного вбивства та вбивства через необережність.

Кримінальні правопорушення проти здоров'я. Поняття тілесного ушкодження: медичний та юридичний критерій. Види тілесних ушкоджень за КК України. Залежність ступеня тяжкості тілесних ушкоджень від тривалості розладу здоров'я та розміру стійкої втрати працездатності. Умисне тяжке тілесне ушкодження: аналіз юридичних складів злочину. Умисне тяжке тілесне ушкодження: особливості юридичного складу злочину. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження: особливості юридичного складу злочину, кваліфікація за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями. Умисне легке тілесне ушкодження: види, особливості юридичного складу кримінального правопорушення. Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження: особливості об'єктивної та суб'єктивної сторін юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікація за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями. Побої і мордування: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Катування: особливості юридичного складу кримінального правопорушення.

Тема 22. Кримінальні правопорушення проти волі, честі і гідності особи. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи і недоторканості особи.

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.

Воля, честь та гідність як родовий об'єкт злочинів. Суспільна небезпека кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи. Система кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини. Насильницьке зникнення. Захоплення заручників. Підміна дитини. Торгівля людьми. Експлуатація дітей. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. Незаконне поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги. Примушування до шлюбу.

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Статева свобода та статева недоторканість як родовий об'єкт кримінальних правопорушень. Суспільна небезпека кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Види кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Зґвалтування. Сексуальне насильство. Примушування до вступу в статевий зв'язок. Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Розбещення неповнолітніх.

Тема 23. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина.

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти виборчих та особистих прав і свобод людини і громадянина.

Конституційні права і свободи громадянина як родовий об'єкт кримінальних правопорушень. Суспільна небезпека кримінальних правопорушень проти

виборчих та особистих прав і свобод людини і громадянина. Класифікація кримінальних правопорушень проти виборчих та особистих прав і свобод людини і громадянина.

Кримінальні правопорушення проти народного волевиявлення, інших виборчих прав громадян.

Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії референдуму чи діяльності офіційного спостерігача. Надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців або інше несанкціоноване втручання в роботу Державного реєстру виборців. Незаконне використання виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, голосування виборцем, учасником референдуму більше одного разу, викрадення пошкодження, приховування або знищення виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі. Незаконне знищення або пошкодження виборчої документації або документації референдуму. Порушення таємниці голосування. Порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації чи агітації референдуму. Підкуп виборця, учасника референдуму, члена виборчої комісії або комісії з референдуму.

Кримінальні правопорушення проти трудових та інших соціально-економічних прав людини.

Перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Грубе порушення законодавства про працю. Грубе порушення угоди про працю. Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку. Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат. Порушення права на отримання освіти. Порушення права на безоплатну медичну допомогу.

Кримінальні правопорушення проти недоторканності приватного життя особи.

Порушення недоторканності житла. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер.

Кримінальні правопорушення проти свободи совісті.

Пошкодження релігійних споруд чи культових будинків. Незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь. Перешкоджання здійсненню релігійного обряду. Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів.

Кримінальні правопорушення у сфері охорони права на об'єкти інтелектуальної власності.

Порушення авторського права і суміжних прав. Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію.

Кримінальні правопорушення проти сім'ї і дітей.

Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей. Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування.

Зловживання опікунськими правами. Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння). Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння).

Тема 24. Кримінальні правопорушення проти власності.

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти власності.

Власність як родовий об'єкт злочинів. Суспільна небезпека кримінальних правопорушень проти власності. Класифікація кримінальних правопорушень проти власності. Безпосередні об'єкти кримінальних правопорушень проти власності. Предмет кримінальних правопорушень проти власності. Відмежування складів кримінальних правопорушень проти власності від суміжних складів кримінальних правопорушень.

Кримінальні правопорушення проти власності, що полягають у заволодінні чужим майном.

Крадіжка. Грабіж. Розбій. Викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання. Вимагання. Шахрайство. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Кримінальні правопорушення проти власності, не пов'язані із заволодінням чужим майном.

Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою. Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї. Умисне знищення або пошкодження майна. Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики. Погроза знищення майна. Необережне знищення або пошкодження майна. Порушення обов'язків щодо охорони майна. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво.

Тема 25. Кримінальні правопорушення в сфері господарської діяльності.

Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Господарська діяльність як родовий об'єкт кримінальних правопорушень. Суспільна небезпека кримінальних правопорушень у сфері господарської та пов'язаної з нею діяльності.

Класифікація кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Видові об'єкти кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Злочини проти системи грошового обігу, фондового ринку і порядку обігу деяких документів.

Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів. Незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення. Маніпулювання на організованих ринках. Підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів. Виготовлення, збут та використання підроблених цінних паперів (крім державних цінних паперів). Незаконне

використання інсайдерської інформації. Приховування інформації про діяльність емітента.

Кримінальні правопорушення проти системи оподаткування і системи загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів. Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

Злочини проти порядку переміщення предметів через митний кордон України.

Контрабанда товарів. Контрабанда лісоматеріалів та цінних порід дерев.

Кримінальні правопорушення проти порядку зайняття господарською діяльністю.

Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва. Незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотарей. Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. Протидія законній господарській діяльності. Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації. Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Порушення порядку здійснення заготівлі металобрухту та операцій з металобрухтом. Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції.

Кримінальні правопорушення проти прав кредиторів.

Доведення банку до неплатоспроможності. Доведення до банкрутства. Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності. Фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи. Шахрайство з фінансовими ресурсами.

Кримінальне правопорушення проти порядку приватизації. Незаконна приватизація державного, комунального майна.

Тема 26. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки.

Кримінальні правопорушення у сфері громадської безпеки. Види кримінальних правопорушень у сфері громадської безпеки.

Злочини пов'язані з діяльністю злочинних організацій. Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній. Встановлення або поширення злочинного впливу. Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності. Бандитизм. Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань.

Кримінальні правопорушення пов'язані з тероризмом. Терористичний акт. Втягнення у вчиненні терористичного акту. Публічні заклики до вчинення терористичного акту. Створення терористичної групи чи терористичної організації.

Сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму. Фінансування тероризму. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Злочини, які пов'язані з порушенням спеціальних правил. Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї, або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів.

Тема 27. Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва.

Поняття, загальна характеристика і види (система) кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва.

Порушення вимог законодавства про охорону праці: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки, відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки, відмежування від інших кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва.

Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки, відмежування від інших кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва. Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 28. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху і експлуатації транспорту.

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Класифікація кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту.

Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту. Здійснення професійної діяльності членом екіпажу або обслуговування повітряного руху диспетчером управління повітряним рухом (диспетчером служби руху) у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин. Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів. Угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна. Блокування транспортних комунікацій,

а також захоплення транспортного підприємства. Примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків. Порушення правил повітряних польотів. Порушення правил використання повітряного простору. Самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда. Ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха. Неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден.

Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації автомобільного і міського електричного транспорту.

Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації. Порушення нормативно-правових актів, норм і правил, що стосуються убезпечення дорожнього руху. Незаконне заволодіння транспортним засобом. Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Злочини у сфері безпечного функціонування всіх видів механічного та трубопровідного транспорту.

Порушення чинних на транспорті правил. Пошкодження об'єктів магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів.

Тема 29. Кримінальні правопорушення проти довкілля

Поняття, загальна характеристика і види (система) кримінальних правопорушень проти довкілля.

Порушення правил екологічної безпеки: склад кримінального правопорушення. Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення: склад кримінального правопорушення. Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Кримінальні правопорушення у сфері охорони та використання земель, надр і атмосферного повітря. Забруднення або псування земель: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Безгосподарське використання земель: склад кримінального правопорушення. Порушення правил охорони або використання надр: склади кримінальних правопорушень, кваліфікуючі ознаки. Незаконне видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Забруднення атмосферного повітря: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Кримінальні правопорушення у сфері охорони водних ресурсів. Порушення правил охорони вод: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Забруднення моря: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки, відповідальність за неповідомлення про забруднення моря. Порушення законодавства про континентальний шельф України: склади кримінальних

правопорушень.

Кримінальні правопорушення у сфері лісокористування, захисту рослинного і тваринного світу. Знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки, відмежування від кримінальних правопорушень проти власності. Порушення законодавства про захист рослин: склад кримінального правопорушення. Незаконне полювання: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки, відмежування від кримінальних правопорушень проти власності. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом: склад кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки, відмежування від кримінальних правопорушень проти власності. Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів: склад кримінального правопорушення. Порушення ветеринарних правил: склад кримінального правопорушення.

Тема 30. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності.

Громадський порядок і моральність як родовий об'єкт кримінальних правопорушень. Суспільна небезпека кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності. Класифікація кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності.

Кримінальні правопорушення проти громадського порядку.

Групове порушення громадського порядку. Масові заворушення. Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку. Хуліганство.

Кримінальні правопорушення проти моральності.

Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого. Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду. Жорстоке поводження з тваринами. Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію. Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів. Створення або утримання місць розпусти і звідництва. Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією. Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність.

Тема 31. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення.

Здоров'я населення як об'єкт кримінально-правової охорони.

Кримінальні правопорушення, що посягають на встановлений порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: аналіз юридичного складу злочину, відмежування від інших злочинів, кваліфікація за сукупністю з іншими злочинами. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем відмежування від інших злочинів, кваліфікація за сукупністю з іншими злочинами. Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Незаконне публічне вживання наркотичних засобів.

Інші кримінальні правопорушення, що порушують встановлений порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту; посів або вирощування снотворного маку чи конопель; викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням; організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів; незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин.

Тема 32. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів.

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти порядку управління (авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян) та кримінальні правопорушення проти журналістів.

Кримінальні правопорушення, що посягають на авторитет органів державної влади в частині дотримання встановленого законодавством порядку використання державних символів.

Наруга над державними символами. Незаконне підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні.

Кримінальні правопорушення, що посягають на авторитет органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян в частині дотримання встановленого законодавством порядку діяльності підприємств, установ або організацій та об'єднань громадян.

Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Захоплення державних або громадських будівель чи споруд.

Кримінальні правопорушення проти представників влади та інших осіб у зв'язку з виконанням службових обов'язків або державною, службовою чи громадською діяльністю.

Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця. Втручання у діяльність державного діяча. Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу. Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча. Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця. Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця. Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника. Погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок. Перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради. Перешкоджання діяльності Рахункової палати, члена Рахункової палати. Перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок.

Кримінальні правопорушення, що посягають на авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян в частині дотримання встановленого законодавством порядку обігу та використання документів, печаток, штампів, бланків, спеціальних технічних засобів отримання інформації та ліній зв'язку.

Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів. Незаконні придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації. Умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі.

Інші кримінальні правопорушення, що посягають на авторитет органів влади та місцевого самоврядування, об'єднань громадян, державних підприємств, установ чи організацій.

Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи. Підкуп працівника підприємства, установи чи організації. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань. Самоправство.

Порядок управління та професійна діяльність журналістів як родовий об'єкт злочинів. Суспільна небезпека кримінальних правопорушень проти журналістів.

Умисне знищення або пошкодження майна журналіста. Посягання на життя журналіста. Захоплення журналіста як заручника.

Тема 33. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

Службова діяльність та професійна діяльність, пов'язана із наданням публічних послуг як родовий об'єкт кримінальних правопорушень. Суспільна небезпека кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг. Класифікація кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

Кримінальні правопорушення, що посягають на нормальну службову діяльність в органах державної влади, місцевого самоврядування та інших юридичних особах публічного права.

Зловживання владою або службовим становищем. Здійснення народним депутатом України на пленарному засіданні Верховної Ради України голосування замість іншого народного депутата України. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. Декларування недостовірної інформації. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. Незаконне збагачення. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі. Провокація підкупу.

Кримінальні правопорушення, що посягають на нормальну службову діяльність в юридичних особах приватного права.

Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми.

Кримінальні правопорушення, що посягають на нормальну службову діяльність в юридичних особах як публічного, так і приватного права.

Службове підроблення. Службова недбалість. Зловживання впливом.

Кримінальні правопорушення, що посягають на нормальну професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг.

Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги. Підкуп особи, яка надає публічні послуги. Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань.

Тема 34. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення).

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення).

Кримінальні правопорушення, що посягають на порядок підлеглості та військової честі.

Непокора. Невиконання наказу. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків. Погроза або насильство щодо начальника. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості.

Кримінальні правопорушення, що посягають на порядок проходження військової служби.

Самовільне залишення військової частини або місця служби. Дезертирство. Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом.

Кримінальні правопорушення, що посягають на порядок управління військовим майном.

Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Умисне знищення або пошкодження військового майна. Необережне знищення або пошкодження військового майна. Втрата військового майна.

Кримінальні правопорушення, що посягають на порядок експлуатації озброєння і військової техніки.

Порушення правил поведінки зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Порушення правил водіння або експлуатації машин. Порушення правил польотів або підготовки до них. Порушення правил кораблеводіння.

Кримінальні правопорушення, що посягають на порядок несення спеціальних служб.

Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання. Порушення правил несення прикордонної служби. Порушення правил несення бойового чергування. Порушення статутних правил внутрішньої служби.

Кримінальні правопорушення, що посягають на порядок зберігання військової таємниці.

Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості.

Кримінальні правопорушення, що посягають на порядок здійснення своїх повноважень військовими службовими особами Збройних Сил України та інших військових формувань.

Недбале ставлення до військової служби. Бездіяльність військової влади. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень.

Кримінальні правопорушення, що посягають на порядок виконання військового обов'язку в бою та інших особливих умовах.

Здача або залишення ворогові засобів ведення війни. Залишення гинучого військового корабля. Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю. Добровільна здача в полон.

Кримінальні правопорушення, що посягають на порядок дотримання звичаїв та правил ведення війни.

Злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні. Мародерство. Насильство над населенням у районі воєнних дій. Погане поводження з військовополоненими. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею.

Тема 35. Кримінальні правопорушення проти правосуддя.

Поняття, загальна характеристика і види кримінальних правопорушень проти правосуддя. Правосуддя як об'єкт кримінально-правової охорони. Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою (ст. 371 КК України). Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності. Примушування давати показання (ст. 373 КК України). Порушення права на захист (ст. 374 КК України).

Невиконання судового рішення. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення (ст. 382 КК України). Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу (ст. 384 КК України). Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків. Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування. Незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описано чи підлягає конфіскації (ст. 388 КК України). Ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі.

Дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань (ст. 392 КК України). Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти. Приховування злочину. Втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397 КК України).

Тема 36. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Мир, безпека людства та міжнародний правопорядок як родовий об'єкт кримінальних правопорушень. Суспільна небезпека кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Класифікація кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Кримінальні правопорушення проти миру.

Пропаганда війни. Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів. Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни. Порушення законів та звичаїв війни. Найманство.

Кримінальні правопорушення проти безпеки людства.

Застосування зброї масового знищення. Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення. Екоцид. Геноцид.

Кримінальні правопорушення проти міжнародного правопорядку.

Посягання на життя представника іноземної держави. Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала. Піратство.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Основна:

1. Андрушко А. В. Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи: монографія. Київ: Ваїте, 2020. 560 с.
2. Балобанова Д. О. Динаміка кримінального права: доктринальні положення : монографія. Одеса : Фенікс, 2020. 356 с.
3. Берзін П.С. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник : у 3-х т. – Т. І. : Загальні засади. Київ : ВД «Дакор», 2019. 562 с.
4. Бойченко В. П. Кримінально-правова охорона суспільної моралі в Україні: антропологічний вимір: дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук, спец. 12.00.08 – кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право. Одеса, 2021. 235 с.
5. Борисов В. І. Лекція за темою: «Кримінальна відповідальність за хуліганство (стаття 296 КК України)». Вісник асоціації кримінального права України. 2020. № 1 (13). С. 351–371. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/206417/210095>.
6. Військові адміністративні правопорушення. Науково-практичний коментар глави 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення: посібник / М. С. Туркот, О. В. Єні, А. В. Столітній та ін.; за ред. М. С. Туркота. Київ: Норма права, 2020. 136 с.
7. Карпенко М. І. Теоретико-методологічне дослідження злочинів проти встановленого порядку несення військової служби за Кримінальним кодексом України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук, спец. 12.00.08 – кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право. Ірпінь, 2020. 39 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина/ Тексти лекцій/ навчально-методичний посібник. Від. ред.: Н.А. Мирошніченко, Є.Л. Стрельцов. Одеса: видавництво «Астропринт» 2022 р.
9. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / А. О. Байда, В. І. Борисов, О. О. Володіна та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., переробл. і доповн. Харків: Право, 2020. 768 с.
10. Навроцький В. О. Наскрізнні кримінально-правові поняття: навч. посібн. Київ: Юрінком Інтер. 2023. 376 с.

11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, Л. П. Брич, О. О. Дудоров та ін.; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та доповн. Київ: Дакор, 2019. 1384 с.

12. Пономаренко Ю.А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень : монографія / Харків : Право, 2020. 720 с.

13. Сарнавський О. М. Кримінально-правова охорона суспільних відносин у військовій сфері: монографія. Київ: Логос, 2020. 240 с.

14. Тестові завдання з кримінального права: для підготовки до ЗНО для вступу до магістратури : навч. посіб. / Д. О. Балобанова та ін. ; передм. С. В. Ківалова ; відп. ред. Є. Л. Стрельцов ; НУ «ОЮА». Одеса : Юридична література, 2019. 260 с.

15. Туляков В. О. Парадигми кримінального права : навчально-методичний посібник /В. О. Туляков. Одеса : НУ «ОЮА», 2022. 41 с.

Нормативні акти:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р., ратифікована Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004

2. Конституція України: закон України від 28. 06. 1996 р. № 254к/96-ВР – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

3. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

5. Про Державне бюро розслідувань:Закон України від 12.11. 2015 р. № 794-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-19/paran6#n6>

6. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

7. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р., ратифікована Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004

9. Конституція України: закон України від 28. 06. 1996 р. № 254к/96-ВР – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

10. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

11. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

12. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11. 2015 р. № 794-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-19/paran6#n6>
13. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

4.2. Допоміжна література:

1. Абакіна-Пілявська Л.М. Глорифікація як кримінально-правове явище: теорія і практика. Правові новели. № 2. 2023. С. 122-126.
2. Абакіна-Пілявська Л.М., Колодін Д.О. Окремі питання кримінальноправової охорони національної безпеки України в умовах воєнного стану. Правова позиція. № 2(39). 2023. С. 117-120.
3. Албул С. Колабораційна діяльність: питання визначення та відповідальності. Репозитарій наукових публікацій Одеського державного університету внутрішніх справ: Головна сторінка. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1937/1/КОЛАБОРАЦІЯ%202022.pdf>
4. Баулін Ю.В. Особливості кримінально-правового регулювання в Україні під час воєнного стану. «Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса, 9 грудня 2022 року. Одеса: ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА», 09.12.2022. 214 с. С. 12–15). <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/25936/%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f%202.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. Бойченко В. П. Кримінально-правова охорона суспільної моралі в Україні: антропологічний вимір: дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук, спец. 12.00.08 – кримін. право та криминологія; кримін.-викон. право. Одеса, 2021. 235 с.
6. Вартилецька І. А., Шармар О. М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану та особливого періоду. Вісник Асоціації кримінального права України. 2021. Вип. 1 (15). С. 191–206. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/233611/236212>.
7. Військові адміністративні правопорушення. Науково-практичний коментар глави 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення: посібник / М. С. Туркот, О. В. Єні, А. В. Столітній та ін.; за ред. М. С. Туркота. Київ: Норма права, 2020. 136 с.
8. Глоба М.М. Європейський досвід кримінально-правового регулювання призначення покарання на підставі угоди про визнання винуватості Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 42. Том 2. С. 119–122. 9. https://vestnikpravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc42/part_2/31.pdf
9. Грохольський В. Л. Актуальні питання правового регулювання інформаційних відносин в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. 2020. № 3. С. 141–146. <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/3/27.pdf>
10. Дудоров О.О., Задоя К.П. Інститут співучасті в кримінальному правопорушенні в проекті нового Кримінального кодексу України. Проблеми

впровадження нового Кримінального кодексу в правову систему України: матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 7 квіт. 2021 р.) / редкол.: Ю.В. Баулін, Ю.А. Пономаренко, І.А. Вишневська. Харків: Право, 2021. С. 105–110. http://www.lsej.org.ua/3_2023/90.pdf

11. Ковальова О.В., Дубенко О.М. Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству: сучасні виклики та напрями їх вирішення. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 4. с. 163–167. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2020/40.pdf

12. Козаченко О.В. Властивості обмежувальних заходів. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативнорозшукової діяльності : Тези III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький 1 березня 2019 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2019. С. 208–213. URL: https://nadpsu.edu.ua/wpcontent/uploads/2021/07/2konferentsyia_ord_2019_novyj.pdf

13. Кудінов С. С., Бачинський О. В. Правове регулювання виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. Випуск 4(29). Т 1. С. 183–188. http://www.pjv.nuoua.od.ua/v4-1_2019/38.pdf

14. Луценко Ю. В. Проблеми практичної реалізації введення особи до організованої злочинної групи чи злочинної організації для виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття її злочинної діяльності. Правова держава. 2023. № 49. С. 157–170. 11. <http://pd.onu.edu.ua/article/view/276054/272156>

15. Мирошниченко Н.А., Басалюк Н.В. Покарання за злочини: новий концепт. Актуальні проблеми політики. Вип. 67, 2021, с.180–186.

16. Ободовський О. В. Військові кримінальні правопорушення: теорія і практика: монографія. Одеса: Юридична література, 2023. 652 с.

17. Ободовський О. В. Загальна характеристика військових кримінальних правопорушень. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція: збірник наукових праць. 2021. Вип. 51. С. 108–114.

18. Ободовський О. Про застосування статей про кримінальну відповідальність за бандитизм та за створення злочинної організації . Право України. 2019 № 2. С. 256–273.

19. Олійник О. Порівняльно-правове дослідження принципів кримінального права романо-германської та мусульманської правових сімей. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 8. С. 192–196 <http://pgpjourn.kiev.ua/archive/2019/8/37.pdf>

20. Омецинська В.Ю. Кримінально-правова охорона статевої свободи та статевої недоторканості дитини: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2019. 265 с. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3528>

21. Пономаренко Ю.А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень : монографія / Харків : Право, 2020. 720 с.

22. Самощенко І.В. Особливості кримінального покарання щодо фізичних осіб в Англії. Південноукраїнський правничий часопис. 2020. № 2. С. 36–44. <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/2/9.pdf>

23. Суп В. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх та малолітніх: окремі аспекти визначення правової природи та

напрямків профілактики. Новітні кримінально-правові дослідження 2021: Альманах наукових праць / за ред. проф. Є.Л. Стрельцова, проф. О.В. Козаченка, PhD О.М. Мусиченко. Миколаїв : МПНУ ОЮА, 2021. С. 230–235.

24. Тімофєєва Л.Ю. Катування та нелюдське поводження в контексті сучасної практики Європейського суду з прав людини. Вісник асоціації кримінального права України. № 2 (14). 2020. С.36-153. <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/216748/219444>

25. Тімофєєва Л.Ю. Кримінальні правопорушення проти правосуддя та деякі питання співвідношення з практикою ЄСПЛ. «Право та державне управління» збірника наукових праць № 2/2022. С.141-146.

26. Тімофєєва Л.Ю. Новели кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності в контексті євроінтеграції. Нове українське право. 2022. Вип. 6. Т. 2. С. 175-181. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.2.28>

27. Тімофєєва Л.Ю. Сучасні тенденції щодо викрадення майна у кримінальному праві України та практиці Європейського суду з прав людини. Юридичний науковий електронний журнал – електронне наукове фахове видання. 2021. № 1. С. 242-245. http://www.lsej.org.ua/1_2021/62.pdf

4.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. <http://www.nbuv.gov.ua> Бібліотека ім. Вернадського.
2. <https://nlu.org.ua> Парламентська бібліотека.
3. <https://www.naiu.kiev.ua/> Сайт НАВС.
4. <https://www.gp.gov.ua/ua/index.html> Сайт Офісу Генерального прокурора.
5. <https://mvs.gov.ua/uk> Сайт МВС України.
6. <https://www.npu.gov.ua/> Сайт Національної поліції України.
7. <https://ssu.gov.ua/> Сайт Служби безпеки України.
8. https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/ Сайт Верховного суду.
9. <https://unba.org.ua/> Сайт Національної асоціації адвокатів України.
10. <http://kyivinstitute.com/> Сайт Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія».
11. <https://onua.edu.ua/ua/> Сайт Національного університету «Одеська юридична академія».
12. <https://sluga-narodu.com/beb/> Сайт Бюро економічної безпеки.
13. <https://dbr.gov.ua/> Сайт Державного бюро розслідування.
14. <https://nabu.gov.ua/> Сайт Національного антикорупційного бюро України.
15. <http://www.mon.gov.ua> – сайт Міністерства освіти і науки України.
16. <http://www.president.gov.ua> – сайт Президента України.
17. <http://zakon.rada.gov.ua> – сайт Верховної Ради України.
18. <http://www.reyestr.court.gov.ua> – сайт Єдиного державного реєстру судових рішень
19. <http://www.echr.coe.int/echr> - сайт Європейського суду з прав людини.